

Fra bokhyllen

Evig liv i sølvnitrat

«Hamsuns Liv i Bilder» av Øystein Rottem og Sissel Falck er et kulturhistorisk dokument av første klasse. Det er nemlig ikke bare en fotografisk fremstilling av Knut Hamsuns liv og levnet, fra det miljø han vokste opp i og de byrom og landsteder han helliggjorde med sitt nærvær. Noen av dem er blitt senere pilegrimsmål. Det er også, uten at billedredaktøren har gjort oss oppmerksomme på det, en bok som mellom «linjene» forteller sitt om fotografikunstens nyere historie.

På det første portrettet vi har av Knut Hamsun må han ha vært om lag 15 år. Han ble konfirmert 4. oktober 1874, og lot seg trolig dengang avfotografere i sin beste stas. Øystein Rottem påpeker den selvbevisste positur den unge mannen inntar, og mener å kunne avlese noe av Hamsuns steile karakter i dette historiske kontrafei. I hvilken grad en slik observasjon er etterpåklokskap på bakgrunn av en inngående kunnskap om Hamsun, og en følsom forståelse for hans karakter, er vanskelig å ta stilling til. For det er knapt en nålevende nordmann som, vel vitende om at portrettet er av Knut Hamsun, ikke ser avglansen av hans livshistorie risset inn i sølvnitratets avskygninger, som om han allerede skulle ha levet hele sitt liv allerede som 15-årig konfirmant. En forutsetningsløs observatør av bildet ville trolig heller merke seg at det vi her ser er en usedvanlig vakker ung mann. Tilskuere med stor innlevelsessevne ville kanskje også merket seg det som Olaf Bull ville kalt «smertens lille linje, som alltid er evig skjønn» i ungguttens sammenknepne munn.

Men årstallet for fotografiet er også interessant. I 1839 la Louis Daguerre frem sine første fremkalte bilder for det franske akademi. Den første kommersielle utnyttelse av fotografiet var dermed innledet. Men daguerrotypiprosessen krevde et kjemisk laboratorium som neppe var kurant i Lom i 1874, der Knut Hamsun samme år sto for presten. Det

må derfor trolig være resultatet av Richard Leach Maddox tørrplate som ble lansert i 1871. Det er ennå 14 år til George Eastman lanserer sitt kodak-kamera, fotografikunstens T-ford, som brakte «snapshotet» innen rekkevidden av de brede befolkningslag. Men allerede i 1874 hadde altså tørrplaten funnet veien til Lom. Det forteller i hvilken grad man fulgte med her hjemme i de årene.

Knut Hamsun som 15-åring. (Bilde fra boken)

Boken er en opplevelse for alle Hamsun-kjennere. Her møter vi bokstavelig talt ansikt til ansikt store deler av det persongalleri vi kjenner fra Harald S. Næss' utgave av Knut Hamsuns Brev 1879-1895. (Gyldendal Norsk Forlag, Oslo 1994). Få av portrettene er imidlertid så levende som det av den unge Knut. I forrige århundre lot man seg avbilde etter mønster av den maleriske portrettkunst, og både Georg og Edvard Brandes sammen med Knut Skram fremtrer i utstuderte positurer. Man forstår at det dengang ikke var noen spøk å la seg fotografere. At Hamsun selv ikke lot seg diktere av den pompøse dimensjon i forrige århundres ovale portrettkunst, viser et udatert portrett fra hans første Amerika-opphold, som altså trolig er fra åttiårene. Her har han iført seg

damehatt og lorgnett og peker på ekte Hamsuns vis nese av sin samtids fornemme jåleri.

Boken forteller også sitt om fotografikunstens utvikling i vårt århundre. Bildene blir, ettersom vi blir oss fremover i tiden, stadig mer profesjonelle og reportasjepreget. Det er kanskje de tidligste bildene som er de mest fengslende, om det er fordi de er sjeldne, og derfor får del i knapphetens magiske pristillegg, er vanskelig å vite. Man gjenomskuer kanskje ikke hvorfor man faller i staver over et grumsete sølvnitratmønster fra Pilestredet i Kristiania i 1880, som målt med en mindre sentimental målestokk langt overgås av de sylskarpe og profesjonelle avbildninger fra tredve-, førti- og femtiårene.

Å samle et så fengslende materiale som gir et samlet tidsbilde av Knut Hamsuns pilegrimsgang i den forgjengelige verden, er et stykke etterretningsarbeid som neppe kunne vært gjort bedre av de fremste håndverkerne i POT (Politiets Overvåkingstjeneste).

Fotografiet har gitt oss mennesker ihvertfall et symbolsk evig liv, som gjør at mange av oss forsøker å ta med oss de udødelige øyeblikk inn i fremtiden gjennom vår ustoppelige klikking med våre kameraer. Videoapparatene er en historie for seg, som kanskje får oss til å bli så opptatt av å avbilde de evige øyeblikk at vi ikke får tid til å oppleve dem. Det gjør vi senere, om vi noen gang får tid til å spole tilbake.

Øystein Rottes kommentarer er vevet sammen med fotografiene, ispedt noen tegninger, til en helhet som dokumenterer en suveren innsikt i vår store dikters karakter, forfatterskap og skjebne. Det er et kresent utvalg fotografier, og man har unngått den type illustrasjoner noen kan huske fra Einar Skavlands Hamsun-biografi, utgitt i 1929, hvor et av fotografiene avbildet «et hus bygget av tømmer som visstnok er hentet fra en nedrevet bygning fra Hamsuns fødested i Gudbrandsdalen.» Her er ikke ett overflødig bilde, og alle har et poeng.

Fra bokhyllen

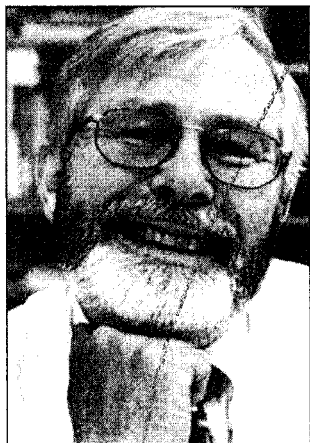
Denne boken er en gave til hele den store krets som er fanget inn i Knut Hamsuns forheksende forfatterskap, og det er ikke uten takknemlighet at man sender en vennlig tanke, ikke bare til forfatter, billedredaktør og forlag, men til både den teknologiske utvikling, og den menneskelige flid og innsats som gjør det mulig at man for noen kroner kan få seg en slik kulturhistorisk skatt under armen. Det er ikke så svært mange år siden de fleste nordmenn måtte nøye seg med en huspostill. La oss takke både teknologien og økonomien for den store bokflommen, og aldri mer klage over den.

Øystein Rottem og Sissel Falck:
Hamsuns Liv i Bilder, 255 sider,
Gyldendal Norsk Forlag 1996

JB

Nærbilde av Gro, familie og politikk

Det er ikke mange store politikere som har en skrivekyndig og skarp iakttagelse som ektefelle. Den avtroppede statsminister har det. Arne Olav Brundtland er statsviter, med lang erfaring som forsker i Norsk Utenrikspolitisk Institutt, og kjent som en innsiktsfull kommentator og kjapp skribent. Det siste benyttet han seg av da statsministeren gikk av.

Arne Olav Brundtland.

Umiddelbart etter at den nye statsminister hadde overtatt, trakk ekteparet Brundtland seg tilbake til sitt feriested i Nordmarka. De slappet av ved å skrive. Gro satte på papiret de siste dagers hendelser, om når og hvorfor hun hadde bestemt å gå av, og om hvordan hun regisserte sin avgang som kom overraskende sogar på hennes egen etterfølger.

Ektefellen Arne Olav hadde tidligere hatt planer om å skrive om sitt liv som statsministergemal. Han hadde gjort sine notater. Mens Gro håndskrev ark etter ark, satte Arne Olav seg foran PC-en, og det gikk enda raskere. Tilbake i Oslo isolerte han seg på sitt kontor, og tre uker etter kunne han sette punktum etter å skrevet en bok på 228 sider. Naturligvis ble boken «Gift med Gro» en formidabel salgssuksess, 100 000 eksemplarer ble revet bort fra bokladene de to siste ukene før jul. Noe tilsvarende har ikke skjedd i norsk bokverden.

Boken er ikke noe hastverkarbeid, men det er heller ikke en helstøpt bok. Det har neppe vært til å unngå at den enkelte ganger kan virke litt springende, selv om den er lagt opp som en kronologisk beretning som deres 36-årige ekteskap. Han skriver godt, han er fritt-talende, og viser seg som en fremragende observatør. Det gjelder ikke minst skildringene fra de mange viktige møter og konferanser hvor han har fulgt ektefellen som «dekoratør», som han selv uttrykker det. Hans lune humør kommer fint frem når han forteller om ledsagerprogrammene som først og fremst er lagt opp for kvinnene som følger sine mannlige ektefeller. Interessant er det også å lese om hvordan de protokollære regler er i forskjellige land. Noen ganger sitter han ved hovedbordet, andre ganger nederst sammen med sikkerhetsvakter. Og ved større internasjonale møter kan en mannlig ledsager behandles på lik linje med sjåførene.

Forfatteren fant fort frem hvordan også han kunne få utbygge av de mange reiser. Han fikk avtaler med andre utenrikspolitiske institutter og ved mottagelser traff han mange av toppene på den utenrikspolitiske scene. I noen av disse skildringene er han for snakkesalig.

Men først og fremst er boken et spennende og sympatisk nærbilde av Gro og den store familien som har holdt tett sammen, ikke minst på grunn av et aktivt hytteliv. Pater Familias, Gubbe Harlem, mangeårig statsråd i Gerhardsen-regjeringer, var opptatt av å samle familien som vokste raskt. Gro og Arne Olav hadde samme innstilling, og hyttene måtte utvides for at alle skulle få plass i feriene.

Familien ble hardt rammet da en sønn, etter mange år med psykiske problemer, tok sitt eget liv. Ærlig, og med enkle men følsomme ord, forteller Arne Olav om tragedien. For moren var det ekstra vanskelig at hun som lege ikke kunne blande seg inn i behandlingen av sykdommen. Som statsminister var hun redd for å bli misforstått.

Ektemannens politiske engasjement som Høyre-mann skapte visse problemer, allerede før de giftet seg. Som aktive mennesker respekterte de hverandres meninger, men diskusjonene kunne bli både heftige og hete. Det gikk bra inntil Arne Olav ble nominert på Høyres stortingsliste. Da satte Gro foten ned. Du kan ikke være stortingsmann når jeg er statsminister, sa hun og la til: dessuten passer du ikke i stortinget!

«Gift med Gro» er en hyldest til Gro, fra en ektemann som i alle år har beundret henne. Han tar sterkt avstand fra at hun er en maktperson. Drivkraften har hele tiden vært hennes ansvarsfølelse. Påtar hun seg et oppdrag bruker hun hele sin styrke for å gjennomføre oppgavene. Hun makter det, også fordi hun har et sterkt bakkemannskap. Og den suverene leder av bakkemannskapet «i heimen» har nok vært forfatteren.

Arne Olav Brundtland:
Gift med Gro
Schibsted

A.B.

Boken som kom i skyggen

De to politiske journalistene Per-Arne Bjerke og Jan Ove Ekeberg har fulgt Gro Harlem Brundtlands arbeid gjennom hele hennes statsministertid. De har gått sammen om en biografi hvor de legger stor vekt på den tidligere statsministers jernvilje og eventyrlige arbeidskapasitet. Ikke minst det siste har Per-Arne Bjerke hatt god anledning til å registrere. Han arbeidet i noen år som statssekretær ved statsministerens kontor, og fulgte henne på en rekke reiser både i Norge og i utlandet. Han var ikke den første av statssekretærene som ble slitt ut av hennes arbeidstempo og mange krav.